

Om Kvindesagen

Taler

Dr. F. Lochman

Dato

11 oktober 1884

Sted

Christiania

Omstendigheter

Foredrag i Studentersamfundet

- 1 Naar jeg ikke har kunnet deltage i det almindelige Bifald, hvormed Hr. Stipendiat Hagerups interessante Fremstilling af Kvindesagen er modtaget af denne Forsamling, er Grunden dertil, at han efter min Opfatning gaar altfor
5 ligeindtil at forlange Valgret for Kvinden og i det hele fuld Deltagelse og Ligeberettigelse med Manden i saagodtsom alle Livets Forhold, synes jeg, han gaar saalangt, som nogen radikal kan ønske.

- Jeg tror, vi alle følger den saakaldte Kvindesag med Interesse og Sympati,
10 forsaavidt den søger at aabne Kvinden Adgang til ærligt Arbeide og økonomisk Uafhængighed, og vi maa alle glæde os over de Fremskridt, som her er gjort. Det stedse tiltagende Antal Lærerinder ved vore Almueskoler er som det forekommer mig et virkeligt Kulturfremskridt. Den Indflydelse, en dannet Kvinde vil faa paa disse Børn, kan ikke sættes høit nok. Jeg taler ikke her om
15 intellektuelle Fremskridt, men jeg tror, der er kommet et nyt forædlende Element ind i Almueskolerne. Overalt ser man nu efterhaanden Kvinder finde Beskæftigelse ved Telegrafvæsenet, paa Handelskontorer og i enkelte Grene af Administrationen. Men endnu staar der meget tilbage, og der er ikke faa Felter, hvor Kvinden vil kunne virke med Held, og hvor hendes Arbeide fuldt ud kan
20 erstatte Mandens; jeg tør nævne Postvæsenet og Bankerne. I Boghandelen og som Bibliothekar vil Kvinden i Regelen vise sig fuldt saa skikket som Manden. Her ligger meget Arbeide for os, og der er endnu mange Hindringer og Fordomme, som maa overvindes. Men et stort Fremskridt har vi gjort, og det er, at vi nu anser Kvindens Arbeide som en Ære for hende. Vi ser med Ærbødighed
25 paa enhver enlig Kvinde, der arbeider for sit Livs Ophold. Tidligere beklagede vi hende, nu ærer vi hende. Jeg har selv for flere Aar siden forsøgt at faa Foredrag istand for de Kvinder, der ville uddanne sig til Farmaceuter. Dengang gik det

ikke, men vi skal nu igjen optage Sagen og jeg er overbevist om, at Apothekerne,
30 hvor uvillig nu end mange af dem stiller sig til denne Reform, dog i Kvinderne
ville finde samvittighedsfulde og dygtige Medhjælpere.

Hvad Kvindens Uddannelse angaar, vil jeg gjerne være med paa Forandring eller
Fremskridt. Jeg tror, der spildes formegen Tid paa Grammatik og Stilskrivning;
35 Læsning af de bedste Forfattere i de fremmede Sprog burde ske i større Omfang
end nu. Den Naturkundskab, som læres, er af lidet Værd. Jeg kunde ønske, at
der i Pigeskolerne undervistes i Fag, der sluttede sig noget nærmere til det
daglige Livs Gjæringer. Jeg tør dog ikke gaa videre i dette Emne, hvori jeg er
ufagkyndig. Hr. Hagerup har betegnet Undervisningsspørgsmaalet som
40 «flydende». Jeg synes snarere det er stivnet i pedantiske og doktrinære Former. -
Der er en moderne Retning i Kvindens Studier, for hvilken jeg ikke har megen
Sympathi, det er den literære, hendes Befatning med vor Tids Digtere, de
moderne Ideer, de store Samfundsspørgsmaal, der er satte under Debat, som det
heder. Der er altfor meget usundt og overspendt i alt dette, og jeg tror, Erfaring
45 viser, at Kvinden er særlig modtagelig for denne Art af Infektion. Jeg ønsker
dog, at mine Ytringer ikke skal misforstaaes, som om jeg ikke vilde, at Kvinden
skulde følge alle vor Tids Hovedspørgsmaal; men den Grund, hvorpaa hun
staar, maa ikke være de moderne Ideeres. Hum bør støtte sin sikre Dom paa,
hvad hun ser omkring sig i Livet.

50 Der er med fuld Ret, at Kvindespørgsmaalet er optaget i det saakaldte politiske
eller rettere sagt sociale Program. Forskjellen mellem de to Partier er saa skarpt
og afgjørende som mulig; men jeg ved ikke, om dette staar klart nok for alle. For
den ældre Verdensanskuelse er Pligten det øverste, for den anden, den moderne,
55 er det Udviklingen. Fremforalt maa Kvinden udvikles, heder det, tage sin Del i
det store Samfundsarbeide, være med at gennemføre de nye Ideer osv. For den
ældre Verdensopfatning er Pligten det avgjørende. Med Udviklingen faar det saa
gaa, som det kan. Jeg tilstaar aabent, at heri ligger mitt Kvindeidial. Det er, om
man saa vll, Middelalderens Kvinde.

60 Jeg vil minde om det gamle tyske Sagn om Kvinderne i Meinsberg. Slottet havde
overgivet sig til Keiseren, Besætningen skulde hugges ned, kun Kvinderne fik
frit Leide; men enhver Kvinde maatte bære med sig det kostbareste, hun eiede.
Jeg indrømmer det, disse stakkels Kvinder med sine Mænd paa Ryggen, næsten
65 segende under Byrden, er egentlig ikke noget æsthetisk Ideal. Det hele hører jo
desuden hjemme i Romantiken, og vi er nu i Realismens Tid. Hvor ganske

anderledes er ikke Nutidsidealet af en Kvinde, hun, der straalere i sin fulde Skjønhed, ser ud i Fremtiden, bærer dens store Ideer, gaar i Spidsen for
70 Udviklingen. Her er noget ganske andet ideelt end Middelalderens Trælkvinde, som det nu heder. Jonas Lie har skildret en saadan middelaldersk Kvinde i «Familien paa Gilje». Endnu bærer dog maaske vor Tides Kvinder Samfundet, vel ikke som bogstaveligt som i Middelalderen; men en saadan stakkels Kvinde bliver da heller ikke udviklet: hun følger ikke med Tiden: hun ved ikke, at
75 Theatret skal erstatte Kirken; hun knuges endnu under gamle Fordomme; men i denne Stilling ubemærket tilbagetrukket bærer hun Samfundets Moral. Man skal ikke se sig meget om i Livet, for man træffer disse taalmodige, opofrende Hustruer. Manden er fordrunken og mishandler hende; hun steller med Huset og Børnene taalmodig. Der kan gaa en Aarrække hen; undertiden kan hun redde
80 ham men ialfald har hun gjort sin Pligt. Det er Margaretha, som tilsidst redder Faust.

Men det er ikke alene Samfundets Moral, Kvinden bærer; det er ogsaa dets Intelligens. Budle har i sit Skrift: «Om Kvindens Betydning for intellektuelle
85 Fremskridt» vist, hvor meget af Fremskridtet, der kan føres tilbage til Kvindens Indflydelse. Hvad de fremdragende Mænd skylder høitbegavede Mødre, er bekjendt nok. Digterens Tanke, Statsmandens Planer og selv Videnskabsmandens stille Arbejde kan saa ofte føres tilbage til Tanker og Impulser, der udgik fra Hjemmet. Saalænge disse tusende hjem bevares med sine
90 stille taalmodige Kvinder, vil vort Samfund trygt kunne møde alle Farer. Her ligger en uovervindelig Modstand. Men det er det, jeg frygter for, at hvis Kvindesagens nuværende Program skal gennemføres, vil Kvinden ligesom føres eller lokkes ud af sit Hjem. Skal Adgangen til akademiske Studier blive en legitim og almindelig Vei for Kvinden, skal hun faa Særeie i Ægteskabet, skal
95 hun optræde ligeberettiget med Manden, ikke blot ved Sygesengen, men ogsaa ved Skranken og Talerstolen, og saa som sidste Konsekvens blive Vælger og valgbar, saa tror jeg, disse gamle Hjem vil tabe noget af det bedste, de eier. Ganske vist kunne enkelte høitbegavede Kvinder forene Hjemmets Pligter med en mere udadvendt literær eller politisk Virksomhed; men ogsaa for disse ligger
100 der store Fristelser. Uden sit Vidende og mod sin Villie, kunne de efterhaanden umærkelig føres videre. Den forrige Taler har troet, at Kvindens Deltagelse i det offentlige Liv skulde være en Betrægtelse for Samfundets konservative Interesser. Jeg ser ogsaa i Kvinden det sidste Værn mod alt, hvad der nu bryder ind over os som politiske og sociale Farer; thi det gaar ikke an at lukke Øinene herfor; men
105 dette Værn ligger ikke i, at Kvinden ved sin konservative Stemmegivning skaffer

os de fleste Vota i Urnen, ikke i hendes Deltagelse i den politiske kamp, hvor hun maaske kan overvindes; men det er Hjemmet og Familien, som er den sikre Borg; kun her er hun stærk nok til den sidste og afgjørende Modstand.

110

Jeg skal nu gaa over til det, som her ligger os nærmest, Kvindens Adgang til Universitetet. Loven har nu aabnet denne, og hvilken end vor Mening er, ville vi loyalt bøie os for den. Jeg er vis paa, at vi i disse Damer ville faa nogle af vore intelligenteste og flittigste Elever, og jeg tvivler ikke paa, at der fra dem kan
115 udgaa en forædlende Indflydelse paa den akademiske Ungdom. Jeg ser hellerikke nogen Fare i de fælles Studier, selv i det Fakultet, hvortil jeg hører. Jeg tror, at en større Kundskabstrang hos Kvinden kan være baade dyb og berettiget, men mod en almindelig Deltagelse af Kvinden i de akademiske Studier maa jeg paa det bestemteste udtale mig, og det hovedsagelig for
120 Kvindens egen Skyld. Disse Studier fordrer et Arbeide, som en Kvindes Organisation og Nervesystem kun undtagelsesvis er skikket til, og disse Undtagelser er ikke mange; hvis det kun var at aabne disse enkelte Adgang, maatte vi modtage den nye Forordning med Glæde; men Ulykken er, at der er noget lokkende og dragende deri; den betegner denne Vei som ligesaa legitim og
125 naturlig for Kvinden som for Manden. Jeg skal først berøre det rent biologiske Spørgsmaal; jeg tror igrunden ikke, der mellem Læger hersker nogen Tvivl herom. Al vor Erfaring gaar i denne Retning; de stillesiddende akademiske Studier med det anstrengende Arbeide af Nerverne og Hjernen er imod hendes Natur. I enkelte Retninger er hun mere modstandsdygtig end Manden; men her
130 svigter den. Jeg ved, man vil møde med den Indvending, at denne manglende Energi kun er ligesom tilfældig og en Følge af Mangel i Udviklingen; Fremtidens Kvinder ville kunne udvikles i den Retning og naa det samme høie Standpunkt som Manden. Lad os blive staaende lidt ved den saakaldte Udvikling og se nærmere paa dette uklare Ord, som alle bruger og de færreste forstaar, og søge
135 den Tanke, der ligesom ligger bag; den udtales ikke ligefrem, men ligger skjult i den hele Tankerække; det er dette, at Kvindens Intelligens er af en lavere Art end Mandens ; Anlæggene er de samme; men ved tusenaarig Undertrykkelse eller Forsømmelse er de vedblevne at staa paa det samme ufuldkomne Standpunkt. Denne Sats indeholder paa samme Tid en Vildfarelse og en
140 Fornærmelse mod Kvinden. Kvindens Intelligens er af en særegen Art; enhver Kvinde har noget af denne indtrængende klare og hurtige Forstaaelse, der er Geniets Kjendemerke. I andre Henseender er hendes Opfatning mere bunden end Mandens; i enkelte Retninger staar den under, i andre over; men den er i ethvert Tilfælde specifik forskjellig, og vi Mænd, som ufuldkomment nok

forstaar vort eget Sjeleliv, vil aldrig kunne opfatte, hvad der er Kjernen i Kvindens. Ogsaa for Kvinden som for Manden er der en sjælelig Udvikling, men altid kun indenfor den Ramme, som Gud har bestemt.

150 Hvad nu det medicinske Studium angaar, saa er, efter hvad den forrige Taler har sagt, Trangen til kvindelige Læger meget stor. Ikke alene har hun Ret til disse Studier, men Samfundet behøver hende her særlig. Man maa have kvindelige Læger, fordi, som Laboulaye siger, der er syge Kvinder. Dette er intet andet end en doktrinær Talemaade; enhver erfaren Læge vil smile af disse Ord. Jeg tror, at
155 den forrige Taler undervurderer de Farer, de opslidende Studier medfører. De Advarsler, der høres fra Amerika, maa vi ikke overse. Der er vistnok Grund til at tro, at de Lag af Samfundet, hvor Kvinderne er naaet videst frem, vil dø ud. Den nyere Naturvidenskab har aabnet vore Øine for denne Slægternes Synken, der navnlig vil være truende, naar Kvinden træder ud af den Kreds, hvortil Naturen
160 har henvist hende. Den intelligente, nervøse, blodtomme amerikanske Kvinde er det sidste Led i Slægten; det, vi kalder Kultur, har her fuldført sit Verk.

Den forrige Taler har stadig peget hen til Kvindesagens Udvikling og Fremgang i de forskjellige Lande, og han finder i, hvad der er skeet, afgørende Grunde for,
165 at vi ogsaa skal følge med i Fremskridtet eller Udviklingen, som det heder. Det forekommer mig, at vi burde se denne Sag fra et, om man saa vil, mere almindeligt Synspunkt; vi skal ikke bygge vort Samfund efter udenlandsk Mønster eller idetheletaget følge ubetinget alt, hvad andre gjør, i dette Tilfælde de store Kulturstater. Naar man retter sig efter denne Argumentation,
170 indeholder den det forkasteligste af alle Principer, nemlig at det, de fleste vil, er rigtigt: alle andre gjør det, og saa faar vi ogsaa gjøre det.

Jeg tænker, vi for vort Samfund maa opstille visse Idealer, et Maal, henimod hvilket vi arbejder, om vi end kun langsomt og ufuldkomment naar det. Den
175 forrige Talers Standpunkt er det moderne; der er Strømninger i Tiden, vi rives med, vi maa følge dem, de er uimodstaaelige; dette er Necessetarianismen; Samfundets fri Villie benegtes ligesom tidligere Individets. Med fuld Ret har han betegnet Kvindesagen som udgaaet fra den franske Revolution; men hvilken Mening man end har om denne, enten man vil opfatte den som den nye
180 Tids Morgenrøde eller som Begyndelsen til et almindeligt Forfald. Om et kan der ikke tvistes, hvormange gode Frugter den end har baaret for hvad vi kalde Folkefrihed og Fremskridt, saa var den dog i sin Grundtanke imod Kristendommen.

Der er nu en eiendommelig Søgen efter nye Samfundsideal, og man venter at finde dem snart i en Statsmands doktrinære Planer, snart i en stor Tænkers Arbeide, maaske i Herbert Spencers Sociologi; men vi glemmer, at vi har dette Samfundsideal; det er, jeg indrømmer det, noget gammelt, omtrent 1800 Aar, og det mærkelige er dette, at det nu kommer frem, og at man søger det realiseret. Den store tyske Statsmand har aabent betegnet det som Grundlaget for sin Samfundsreform, og ikke mindre klart og aabent har den Mand, der leder det engelske Folks Udvikling, nævnt det som det Mærke, hvorunder han kjæmper, og store Statsøkonomer som E. de Lavaleye har troet, at kun i denne Læres Aand kan det store Samfundsspørgsmaal løses. Den hele Bevægelse har i vor Tid en Styrke, som maaske aldrig tidligere; ogsaa Kvindesagen maa vi se og bedømme efter dens Forhold til dette Fremtidens Samfunds ideal. Det var dette, jeg savnede hos den forrige Taler, og jeg gjentager, at hvor konservativ han end tror at være, er han i sin hele Tankegang og Opfatning fuldt ud radikal. Sikkert vil Samfundet faa nye Former, og Kvindens Stilling blive en anden, men alt dette ligger endnu i en dunkel Fremtid.

Jeg kan godt forstaa Ungdommens Lyst til Reformer, dens varme og berettigede Ønske om at forbedre vore Samfundstilstande. Den ser Manglerne og for den korte Tid, der ligger inden dens personlige Erfaringskreds, synes Fremskridtene næsten at være umærkelige. Opfyldt af ædle Tanker og med varm Interesse for alt, hvad der er undertrykt og lidende, den fattige Arbeider saavel som Kvinden, vil den hurtig fremad, og denne Retning hos Ungdommen har vor fulde Sympati; men vi ældre, vi, som alt er i den tredie Generation, vi kan overse et langt Tidsrum af Samfundets Udvikling, langt i Forhold til vort Liv, men uendelig kort i Forhold til Samfundets Liv; og naar vi overser denne lange Aarrække, ser vi næsten overalt sikker og rolig Fremgang. Denne tænker jeg vil vedvare; men den maa være grundet paa et Folks eget eiendommelige Liv, ikke baaret af udenlandske Strømninger eller moderne Ideer; det er dette, jeg vil sige til Forsvar for mine konservative Meninger.

Jeg tror ogsaa, Kvindesagen tilsidst vil seire, men i en anden Form, naar den føres frem under det rette Mærke, naar den bæres af den Magt, «der overvinder alt».

Kilde

Trykt som Manuskript efter Foranstaltning af Studentersamfundets Bestyrelse R. Hviids Enkes Bogtrykkeri

- Christiania 1884

225

Emner
Foredrag

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/om-kvindesagen-4482>

230

235

240

245

250

255

260